

**СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ТА ЛІБЕРАЛЬНА ТРАДИЦІЯ:
ПОГЛЯД Ф. фон ХАЙЄКА**

*О. П. Нестеренко, к. е. н., доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
nesterenkoo@knu.ua, orcid.org/0000-0003-0886-8173*

У статті висвітлено неоліберальну концепцію індивідуальної, або комутативної справедливості, розвиток якої є закономірним продовженням ліберальної традиції в економічній науці. Аналітичне узагальнення наукових поглядів Ф. фон Хайєка дозволило запропонувати авторське тлумачення особливостей критичного аналізу панівної концепції соціальної справедливості в контексті подальшого поширення ліберальних засад економічного розвитку.

Здійснено авторське структурування напрямів критики Ф. фон Хайєком панівної концепції дистрибутивної соціальної справедливості. Вказано, що австрійський неоліберал відмовився від хибного розуміння феномену справедливості, який руйнує індивідуальну економічну свободу та мотиваційні механізми будь-якого суспільства. Підкреслено протиприродний, нееволюційний, екзогенний відносно ринку характер категорії дистрибутивної соціальної справедливості, її відмінності від справжніх соціальних категорій, які мають еволюційну природу. Доведено, що ліберальна і неоліберальна традиції комутативної справедливості ідейно протистоять псевдосоціально-орієнтованій концепції розподільної справедливості.

Проаналізовано соціально-економічні погляди Ф. фон Хайєка, що репрезентують критичний аналіз патерналізму, соціального забезпечення, тиску організованих груп впливу. Аргументовано, що хайєківський аналіз соціальної справедливості базується на міждисциплінарному підході, який охоплює економічну теорію, філософію, політологію, право та інші суспільні науки. Зроблено висновок про те, що подальше просування риторики соціальної справедливості вимагає переорієнтації ціннісних настанов соціальної політики у напрямку від реалізації розподільного результативного підходу та державного патерналізму до формування відносин партнерства та соціальної відповідальності на основі додержання чітко визначеної та уніфікованої системи інституційних правил та норм.

Ключові слова: ліберальна традиція, соціальна справедливість, комутативна справедливість, Ф. фон Хайєк, австрійський неолібералізм. дистрибутивна справедливість.

*Нікому не вдалося виявити одне-єдине загальне правило,
за яким ми в кожному окремому випадку могли б визначити,
що ж вважати «соціально справедливим»
Фрідріх Август фон Хайєк, 1976*

Постановка проблеми. Тематика соціальної справедливості посідає чільне місце в системі наук про суспільство, однак у сфері економічної теорії її розгляд містить серйозні прогалини. Декларуючи одним із найважливіших дискурсів економічної науки проблему співвідношення економічної ефективності та соціальної справедливості,

економісти найчастіше розглядають останню як категорію, пов'язану виключно із перерозподільчими процесами. Водночас існує й інше ставлення до означеної проблеми, зокрема намір перенести тематику соціальної справедливості виключно в морально-етичну площину, вивести її за межі власне економічних досліджень.

Разом із тим, питання соціальної та економічної нерівності, дискримінації, несправедливості в різних сферах життєдіяльності набувають глобального характеру та активного подальшого розгляду. Так, у макроекономічній теорії переважає звернення до теми забезпечення соціальної справедливості у зв'язку із обґрунтуванням принципів проведення соціальної політики держави та визначенням її пріоритетів. Особливо це стосується представників кейнсіанського напрямку, які прихильно ставляться до інтервенціоністської політики держави. Ліберальні та неоліберальні течії традиційно пов'язують досягнення економічної ефективності з реалізацією комплексу власних теоретико-методологічних настанов, однак оминають увагою те, яким чином така реалізація посприяє встановленню соціальної справедливості. З іншого боку, дослідники ліберальної традиції почасти приділяють недостатню увагу вивченню та поширенню специфічного ліберального концепту соціальної справедливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження спадщини ліберальної традиції та австрійського неолібералізму, зокрема Ф. фон Хайека [5; 9; 10], щодо осмислення проблематики соціальної справедливості є малочисельними і представлені працями зарубіжних дослідників: Р. Клея [11], Р. Кубедду [4], Дж. Ролза [7], Д. Стедмен-Джоунза [8], М. Ротбарда [12], Дж. Шемура [14], Е. Шенда [13]. Серед вітчизняних науковців проблеми соціальної справедливості в контексті творчого доробку неоліберальних теорій досліджували, зокрема: А. Гальчинський [1], В. Геєць [2], А. Гриценко, М. Зверяков [3], Г. Пилипенко [6].

Формулювання мети статті. Нагальна потреба у висвітленні концептуально-теоретичних підходів до проблеми справедливості соціально-економічного устрою визначила мету статті – розкриття особливостей критичного аналізу панівної концепції соціальної справедливості ідейним лідером австрійського неолібералізму Ф. фон Хайеком та виявлення можливостей творчого використання поглядів австрійського неоліберала в контексті подальшого поширення ліберальних настанов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне значення терміну «соціальна справедливість», на думку Ф. фон Хайека [9, гл.7; 10, т.2], майже повсюдно отожднюється з неоднозначно визначеним в економічній теорії (від Дж. С. Мілля, соціалістів-рікардіанців, К. Маркса до А. Пігу та прихильників економічної теорії добробуту) і реалізованим практикою соціалістичного господарювання, поняттям розподільної, або дистрибутивної, справедливості. Така соціальна справедливість породжує низку проблем економічного і політичного характеру, що впливають із бажання і можливостей влади координувати і контролювати зусилля індивідів (див., наприклад, епіграф статті). Метою таких дій завжди було забезпечення досягнення певної бажаної структури розподілу в суспільстві [6, с. 11–13], яка б вважалася справедливою у певний час, на певній території, відповідно до загальноприйнятих уявлень тощо.

Представники ліберальної традиції впевнені, що дистрибутивна справедливість несумісна з індивідуальною свободою – найвищою ліберальною цінністю, адже правила розподільної справедливості не можуть бути правилами поведінки між рівними, вони є правилами підпорядкування, правилами відносин між керівниками і підлеглими [14, р. 132–136]. Тип соціального порядку, де індивід підпорядкований єдиній системі цілей і командам влади, є організацією (на противагу стихійному порядку ринку). Таким чином, розподільна справедливість реалізується виключно шляхом підпорядкування індивідів конкретним вимогам, що пред'являються кожному, не обмежуючись дотриманням певного набору загальних правил і принципів для всіх [10, с.254]. Індивіди будуть змушені діяти відповідно до інформації та знань, що інтегровані керуючим органом і досягати цілей, поставлених владою.

Австрійські неоліберали, зокрема Ф. фон Хайек, непохитні в переконанні, що механізм ринкового розподілу є більш прийнятним для суспільства завдяки його нейтральності [13]. Ринковий розподіл не може бути справедливим чи несправедливим, адже ніхто умисно не призначає окремим суб'єктам право на одержання тієї чи іншої

частки доходу. Тому, на думку австрійця, вимога «справедливого» ринкового розподілу на практиці означає виокремлення у суспільстві осіб чи груп, які одержують право на привласнення особливої винагороди, безпосередньо не пов'язаної з їхньою економічною діяльністю, і тому є несправедливою [10, с. 231–234].

Справжній лібералізм, до якого належить австрійський, сформував своє ставлення до питання соціальної справедливості, покладаючись на ідеали і цінності, які не співпадають з уявленнями прихильників соціально-орієнтованих моделей суспільства [7; 8]. Так, реалізація будь-яких особливих моделей розподілу в умовах ринкової системи визнана неможливою через відсутність акумульованого в єдиному центрі широкого масиву конкретної інформації (так звана інформаційна проблема ринку, проблема розпорошеного знання за Ф. фон Хайєком). Економічна діяльність здійснюється в умовах неповної інформації, а тому збирання, акумулювання і використання інформації центральним органом несе загрозу її суттєвого викривлення, ігнорування потреб і прагнень економічних суб'єктів. Окрім того, неоліберали визнають і підтримують багатоманітність особистих цілей індивідів і множинність центрів прийняття рішень та рішуче відкидають модель суспільства, яка нав'язує індивідам ієрархію обов'язкових цілей [4; 11].

Ф. фон Хайєк надзвичайно скрупульозно підійшов до з'ясування етимології поняття «соціальна справедливість» [9, гл. 7]. Він довів, що термін «соціальна справедливість» узагалі є беззмістовним в контексті каталлактики. Стихійний ринковий порядок не націлений і об'єктивно не може бути націлений на розподіл згідно з критерієм матеріальної рівності [5], який найчастіше асоціюється зі «справедливим». Якщо уряд намагається запровадити такий розподіл, він обов'язково буде реалізовувати додаткові владні повноваження з метою визначення часток, які належать окремим індивідам або їх групам (окрім того, процес визначення часток зазвичай не убезпечений від корупційної складової). У межах свого економіко-філософського підходу вчений висловив переконання про несумісність соціальної

справедливості та стихійного ринкового процесу. Поняття справедливості за умов ринкового порядку несумісне з моделлю винагороди, яка заснована на оцінці заслуг або потреб різних осіб чи груп органом влади, який володіє повноваженнями реалізувати цю модель за допомогою примусу [14, ch. 4]. Таким чином, Ф. фон Хайєк наголосив, що термін «соціальна справедливість» має сенс тільки в контексті командної економіки, яка передбачає несвободу, наказові і примусові механізми, де індивіди не в змозі обирати напрямки використання своєї праці, капіталу, інтелектуальних здібностей [10, с. 237–239].

Цікавим видається й те, що проблема справедливості у Ф. фон Хайєка і Дж. Ролза мала доволі подібне вирішення. Незважаючи на те, що Дж. Ролз активно послуговувався терміном «соціальна справедливість», а Ф. фон Хайєк піддавав його критиці, ми вважаємо, що принципових розбіжностей між ученими не було, адже Дж. Ролз також відкинув необхідність вибору особливих систем справедливого розподілу «як принципово помилкову» [7]. Він вказував, що принципи справедливості визначають ключові обмеження, яким повинні задовольняти інституції та організація спільної діяльності, для того, щоб в учасників не виникало невдоволення ними. Якщо ці обмеження (правила) дотримані, то розподіл, що виник в результаті, яким би він не був, може вважатися справедливим. Тому, незважаючи на апелювання Ф. фон Хайєка до ролзівської «Теорії справедливості», викладені в ній погляди відрізнялися від його ліберальної позиції швидше термінологічно, ніж за змістом [4, с.297].

Основна теза Ф. фон Хайєка в теорії розподілу сформульована в контексті відродження ціннісних орієнтирів ліберальної традиції: функція винагороди не ставить на меті віддячити індивідам за їх завзятість і зусилля, або по заслугах, або відповідно до їхніх індивідуальних потреб. Винагорода має інше функціональне призначення, спрямоване у майбутнє – вона вказує індивідам на те, що необхідно здійснити в подальшому задля задоволення особистих і суспільних інтересів [10, с. 240–241]. Наприклад, важко не погодитись, що цінність наданих спожи-

вачеві благ і послуг зазвичай не має жодного стосунку до системи індивідуальних переваг чи визначених потреб виробника, який створив ці блага і послуги. Таким чином, Ф. фон Хайек здійснив критичний огляд представленої суперечливими твердженнями і значеннями панівної концепції соціальної справедливості, узагальнений нами на

рис.1. Австрійський дослідник суттєво розширив межі традиційних політекономічних підходів до цього поняття, адже його дослідження базувалося на міждисциплінарному підході, акумулюючи здобутки економічної теорії, філософії, політології, права та інших суспільних наук.

Напрями критики Ф. фон Хайеком концепції дистрибутивної справедливості
неправомірне перенесення інституційних обмежень, що накладаються на особисту поведінку індивідів, на безособові ринкові процеси
перетворення прагнення до соціальної справедливості на вимогу перерозподілу частки суспільного продукту на користь окремих осіб чи їхніх груп
умовність і невизначеність критеріїв справедливої структури розподілу
загроза утвердження у найближчій перспективі структури розподілу, подібної до соціалістичної
активне використання концепції соціальної справедливості політиками для підтримання реалізації рентоорієнтованої поведінки окремих груп або самих політиків

Рис. 1. Напрями критики Ф. фон Хайеком концепції дистрибутивної справедливості

Зауважимо, що пізні праці Ф. фон Хайека [9; 10] припадають на часи неоконсервативної переорієнтації в країнах з розвиненими ринковими системами та поступового руйнування соціалістичної економічної системи, що й визначило надшироку соціально-економічну проблематику трилогії «Право, законодавство і свобода» (1973, 1976, 1979) та останньої праці вченого «Згубна самовпевненість» (1988). У другому томі трилогії з промовистою назвою «Міраж соціальної справедливості» (1976), автор обстоював забутий на той час ліберальний концепт справедливості та доводив хибність загальноживаного тлумачення соціальної справедливості як дистрибутивної. Ключовою ідеєю обох книг стало відродження, реконструкція справжньої ліберальної традиції в соціальних науках, передусім економічній та політичній. Вчений прагнув повернути і підвищити статус ліберальної традиції, перетворити її із ретроспективи економічної науки на повноцінну сучасну політико-економічну концепцію. Актуальність завдання відродження й оновлення принципів лібералізму впливала з необхідності розмежування справжніх і уявних ліберальних поглядів [5], адже носії останніх найго-

лосніше заявляли про себе як про спадкоємців ліберальних принципів.

Отже, захист лібералізму від замахів псевдоліберальних, соціалістичних і конструктивістських раціоналістів, що активно претендували на використання наукової спадщини лібералізму, став для Ф. фон Хайека справою честі. Об'єктом хайеківської критики став новий різновид колективістської ментальності» [4], що становить, на його думку, ще більшу загрозу для економіки та суспільства. Австрійський теоретик усвідомлював, що небезпечне поєднання марксистських, радикальних та конструктивістських поглядів в якості ідеологічного фундаменту, поширене у тогочасному суспільстві та помножене, починаючи з 1970-х років, на наявні кризові явища енергетичного, структурного, екологічного характеру може призвести до непрогнозованих соціальних наслідків. Учений своєчасно зрозумів, що «колективістська ідеологія перестала виражатися марксистською мовою» і, на жаль, почала послуговуватись «більш витонченою мовою ліберальної ідеології» [10, с. 238–260]. Це спричинило ситуацію в економічній теорії і політиці, яка існує й донині, коли під виглядом ліберальних про-суюються діаметрально протилежні за зміс-

том ідеї та погляди. Внаслідок такої підміни виникає дедалі більше проблем щодо ідентифікації та критики таких псевдо ліберальних настанов, зокрема і щодо соціальної справедливості.

Ф. фон Хайек переконливо довів, що панівна концепція дистрибутивної справедливості не є складовою ліберальної традиції – вона належить до спадщини інших світоглядних концепцій, також із багатоміковою історією, а саме конструктивізму, етатизму, патерналізму та інших. Кожна з них окремо та всі вони в сукупності протистоять лібералізму, пропагуючи егалітаристський принцип розподільної справедливості. Фактично у хайеківському аналізі знайшло відображення уявлення про прихований або явний конфлікт державних і суспільних інтересів, який значною мірою знівельовала економічна теорія добробуту. Ще в класичній ліберальній традиції було доведено помилковість твердження про збіг колективних та групових, державних та суспільних (як загальних інтересів соціуму) інтересів [1]. Ф. фон Хайек доповнив ліберальні погляди аргументацією положень про те, що держава не здатна оцінити, наскільки колективні інтереси збігаються з інтересами суспільства або сприяють загальному добробуту, адже ці інтереси швидше за все будуть вимірюватись зацікавленістю певної політичної, електоральної, соціальної сили, яка здатна їх відстоювати. Це закономірно потребувало більш прискіпливого розгляду економічних та політичних процесів. Так, австрійський дослідник підкреслював згубність практики функціонування політичних партій як організацій, метою яких є отримання від держави вигод і привілеїв, фактичне зловживання використанням урядового апарату для задоволення своїх колективних інтересів від імені груп, які вони представляють. Ф. фон Хайек є автором на перший погляд парадоксального твердження, що демократична форма правління сприяє тенденції до ототожнення з суспільними інтересами усього, що визнала таким більшість, сформована коаліцією організованих інтересів. Якщо ж така більшість виражає, наприклад, інтереси олігархату, то це не означає, що олігархічно-кланові й суспільні інтереси є тотожними.

Порівняльні переваги ліберальної традиції справедливості [5] та панівної концепції дистрибутивної справедливості потрібно оцінювати, враховуючи як їх засновки, так і наслідки реалізації. Ліберальна традиція набуває вигляду сформованої прозорої «матриці» і обмежується тим, що вимагає встановлення й додержання уніфікованих, загальнозживаних, одноманітних, і в цьому сенсі «справедливих», правил гри та здійснення контролю за діяльністю індивідів у межах цих правил, в цілому формуючи життєздатний соціально-економічний порядок. Концепція дистрибутивної справедливості покладає завдання адміністрування і забезпечення соціальної справедливості на владу, натомість за одержання певних благ індивіди делегують державі широкі повноваження щодо свого економічного й політичного життя. В межах сформованого таким чином порядку, що возвеличує здатність влади до пізнання потреб і сподівань індивідів, його життєздатність забезпечується подальшим посиленням примусу.

Помилково вважати, що ліберальна теорія і політика в аспекті соціальної справедливості звільняє державу й правлячу політичну та економічну еліту від соціальної відповідальності [3; 8]. Засадничі принципи неолібералізму зводяться до підтримки особистої ініціативи та відповідальності на противагу прямій державній підтримці і патерналізму. Функціонування соціально відповідальної держави в довгостроковій перспективі сприяє звуженню кола осіб, які потребують державного піклування і зростанню числа індивідів, здатних до особистої відповідальності за наслідки власних дій та особисте матеріальне становище.

В українських реаліях актуалізується фундаментальне неоліберальне поняття справедливості в контексті запровадження однакових для всіх, уніфікованих правил поведінки, зокрема економічної, проблеми реалізації встановлених правил, їх дотримання усіма учасниками соціально-економічного процесу [2; 3], а також невідворотності покарання за їх невиконання чи ігнорування. Доктрина соціального забезпечення, що реалізується в соціально-орієнтованих моделях розвинених країн, у випадку України є нездійсненою внаслідок

дії багатьох чинників, домінантним серед яких є довгостроковий тренд значної обмеженості бюджетних ресурсів. Вона повинна поступитися місцем концепції соціальної відповідальності на засадах ліберального тлумачення соціальної справедливості. На наш погляд, необхідним є здійснення поступового переходу від ідеології розподільної соціальної справедливості та безумовної соціальної орієнтованості економічної політики, що в сучасних умовах балансує на межі соціального популізму, до більш виваженої економічної риторики на кшталт соціальної відповідальності держави і економічних суб'єктів та соціального партнерства.

Висновки. Панівна доктрина «соціальної» (розподільної, дистрибутивної) справедливості протистоїть ліберальному концепту індивідуальної, або комутативної, справедливості. Прихильники егалітарної концепції дистрибутивної справедливості формують своєрідний «культ» соціальної справедливості, який неминує руйнує свободу особистого вибору та мотиваційні механізми будь-якого суспільства, проте залишається вельми привабливим як для пересічних громадян, так і для політиків.

Всезагальна віра в можливість реалізації егалітаристської доктрини розподільної соціальної справедливості проголошена Ф. фон Хайском найнебезпечнішою загрозою для загальноцивілізаційних цінностей, адже вона характеризується нав'язуванням певних типів підприємницької і споживачької економічної поведінки, які обмежують економічну свободу та вільний вибір. Хайківський критичний аналіз висвітлює комплекс небезпек, що неминує впливають з теоретичного осмислення і практичної реалізації принципів дистрибутивної справедливості: невизначеність критеріїв справедливої структури розподілу, перерозподіл значних часток суспільного продукту на користь окремих осіб чи їхніх груп, використання концепції соціальної справедливості в якості ідеологічної основи реалізації рентоорієнтованої поведінки окремих груп та політиків тощо.

Література

1. Гальчинський А. С. Лібералізм: уроки для України. Наук.-попул. есе. / А. С. Гальчинський. – К.: Либідь, 2011. – 288 с.

2. Геєць В. М. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України. / Геєць В. М. // Економіка України. – 2010. – № 3. – С. 5–17.

3. Зверяков М. Ліберальна ідея і модернізація економіки України. / М. Зверяков // Економіка України. – 2010. – № 7. – С. 11–21.

4. Кубедду Р. Лібералізм, тоталітаризм і демократія: політична філософія австрійської школи. / Р. Кубедду. – Челябінск: Социум, 2019. – 406 с.

5. Лібералізм: Антологія 2-ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К.: ВД «Простір», «Смолооск», 2009. – 1128 с.

6. Пилипенко Г. М. Соціальна справедливість у світовій економіці: одвічний конфлікт держави і ринку. / Г. М. Пилипенко, І. Є. Реліна // Економічний вісник НГУ. – 2017. – № 4. – С. 9–15.

7. Ролз Дж. Теорія справедливості / Дж. Ролз. – Новосибірск: Изд-во Новосибирского ун-та, 1995. – 511 с.

8. Стедмен-Джоунз Д. Рождение неолиберальной политики: от Хайека и Фридмена до Рейгана и Тэтчер / Д. Стедмен-Джоунз. – М.: Мысль, 2017. – 520 с.

9. Хайек Ф. А. фон. Пагубная самонадеянность. Ошибки социализма. – М.: Новости, 1992. – 304 с.

10. Хайек Ф. А. фон. Право, законодательство и свобода: Современное понимание либеральных принципов справедливости и политики / Ф. А. фон. Хайек. – М.: Ирисэн, 2006. – 644 с.

11. Kley R. Hayek's Social and Political Thought. Oxford, Clarendon Press, 1994. – 248 p.

12. Rothbard, M.N. Individualism and the Philosophy of the Social Sciences. Cato Institute, San Francisco, 1979. – 68 p.

13. Shand A.H. Free Market Morality: The Political Economy of the Austrian School. London & New York, Routledge, 1990. – 228 p.

14. Shearmur J. Hayek and After: Hayekian Liberalism as a Research Program. New York: Routledge, 1996. – 257 p.

References

1. Halchynskyy, A. (2011). Liberalizm: uroky dlia Ukrainy. Kyiv: Lybid. .

2. Heiets, V.M. (2010). Liberalno-demokratychni zasady: kurs na modernizatsiiu Ukrainy. Ekonomika Ukrainy, (3), 5-17.

3. Zvieriakov, M.I. (2010). Liberalna ideia i modernizatsiya ekonomiky Ukrainy. Ekonomika Ukrainy, (7), 11-21.

4. Kubeddu, R. (2019). Liberalizm, totalitarizm i demokratiya: politicheskaya filosofiya avstriyskoy shkoly. Chelyabinsk: Sotsium.

5. Liberalizm. (2009).: Antolohiia, 2-he vyd. / Uporiad. O. Protsenko, V. Lisovyi (Ed.). Kyiv: VD «Prostir», «Smoloskyp».

6. Pylypenko, H.M., & Rielina, I.Ye. (2017). Sotsialna spravedlyvist u svitovii ekonomitsi: odvichniy konflikt derzhavy i rynku. Ekonomichniy visnyk NHU, (4), 9-15.

7. Rolz, Dzh. (1995). Teoriya spravedlivosti. Novosibirsk: Izd-vo Novosibirskogo un-ta.
8. Stedmen-Dzhounz, D. (2017). Rozhdenie neoliberalnoy politiki: ot Hayeka i Fridmena do Reygana i Tetcher. Moskva: Mysl.
9. Hayek, F.A. fon. (1992). Pagubnaya samonadeyannost. Oshibki sotsializma. Moskva: Novosti.
10. Hayek, F.A. fon. (2006). Pravo, zakonodatelstvo i svoboda: Sovremennoe ponimanie liberalnykh printsiptov spravedlivosti i politiki. Moskva : Irisen.
11. Kley, R. (1994). Hayek's Social and Political Thought. Oxford, Clarendon Press.
12. Rothbard, M.N. (1979). Individualism and the Philosophy of the Social Sciences. Cato Institute, San Francisco.
13. Shand, A.H. (1990). Free Market Morality: The Political Economy of the Austrian School. London & New York, Routledge.
14. Shearmur, Jeremy (1996). Hayek and After: Hayekian Liberalism as a Research Program. New York: Routledge.

СОЦИАЛЬНАЯ СПРАВЕДЛИВОСТЬ И ЛИБЕРАЛЬНАЯ ТРАДИЦИЯ:
ВЗГЛЯД Ф. фон ХАЙЕКА

*Е. П. Нестеренко, к. э. н., доцент, Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко*

Статья посвящена неолиберальной концепции индивидуальной, или коммутативной справедливости, развитие которой является закономерным продолжением либеральной традиции в экономической науке. Аналитическое обобщение научных взглядов Ф. фон Хайека позволило предложить авторское толкование особенностей критического анализа господствующей концепции социальной справедливости в контексте распространения либеральных принципов экономического развития.

Автором осуществлено структурирование направлений критики Ф. фон Хайеком господствующей концепции дистрибутивной социальной справедливости. Указано, что австрийский неолиберал отказался от ложного понимания феномена справедливости, который разрушает индивидуальную экономическую свободу и мотивационные механизмы любого общества. Подчеркнут противоестественный, неэволюционный, экзогенный относительно рынка характер категории дистрибутивной социальной справедливости, ее отличие от истинных социальных категорий, которые имеют эволюционную природу. Доказано, что либеральная и неолиберальная традиции коммутативной справедливости идейно противостоят псевдосоциально-ориентированной концепции распределительной справедливости. Проанализированы социально-экономические взгляды Ф. фон Хайека, демонстрирующие критический анализ патернализма, социального обеспечения, давления организованных групп влияния. Аргументировано, что хайековский анализ социальной справедливости базируется на междисциплинарном подходе, который охватывает экономическую теорию, философию, политологию, право и другие общественные науки.

Сделан вывод о том, что дальнейшее продвижение риторики социальной справедливости требует переориентации ценностных установок социальной политики в направлении от реализации распределительного результативного подхода и государственного патернализма к формированию отношений партнерства и социальной ответственности на основе соблюдения четко определенной и унифицированной системы институциональных правил и норм.

Ключевые слова: либеральная традиция, социальная справедливость, коммутативная справедливость, Ф. фон Хайек, австрийский неолиберализм, дистрибутивная справедливость.

SOCIAL JUSTICE AND LIBERAL TRADITION:
F. von HAYEK'S VIEW

*O. P. Nesterenko, Ph. D (Econ.), Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

The article highlights the neoliberal concept of individual, or commutative justice, the development of which is a logical continuation of the liberal tradition in economic science. The analytical generalization of F. von Hayek's scientific views made it possible to offer an author's interpretation of the features of a critical analysis of the prevailing concept of social justice in the context of the further spread of liberal principles of economic development.

The author structured the directions of criticism by F. von Hayek of the prevailing concept of distributive social justice. It is pointed out that the Austrian neo-liberal refused a false understanding of the phenomenon of justice, which destroys individual economic freedom and motivational mechanisms of any society. The unnatural, non-evolutionary, exogenous relative to the market nature of the category of distributive social justice, its differences from the true social categories, which have an evolutionary nature, are emphasized. It is proved that the liberal and neo-liberal traditions of commutative justice are ideologically opposed to the pseudo-socially-oriented concept of distributive justice.

The socio-economic views of F. von Hayek are analyzed, representing a critical analysis of paternalism, social security, pressure of organized influence groups. It is argued that Hayek's analysis of social justice is based on an interdisciplinary approach that covers economic theory, philosophy, political science, law, and other social sciences. It is concluded that the further promotion of the rhetoric of social justice requires a reorientation of the value orientations of social policy in the direction from the implementation of a distributive effective approach and state paternalism to the formation of partnerships and social responsibility based on the observance of a clearly defined and unified system of institutional rules and norms.

Keywords: liberal tradition, social justice, commutative justice, F. von Hayek, Austrian neo-liberalism, distributive justice.

Надійшла до редакції 18.12.19 р.